

Nytt om NU!

Nr 9/ 2009

Om arbetets betydelse

Mörker och regn en tidig morgon kan få den mest idoga arbetare att vilja ligga kvar i sängen. Men trots det så är

de flesta av oss glada att ha ett arbete att gå till. Arbete innehåller så mycket mer än de uppgifter man är satt att göra. Arbete handlar också om ett socialt sammanhang, om att tillfredsställa ett grundläggande behov av att vara behövd och få möjlighet att använda kompetens och kunskaper.

För många med psykiska funktionsnedsättningar kan steget in på arbetsmarknaden vara långt. Det handlar både om attityder hos arbetsgivare men också om brister i stöd för den enskilde. En metod för att ge stöd till arbete är "Supported employment", en metod som kommer att lyftas fram i arbetet med de nationella riktlinjerna för psykosociala insatser. Regeringen gör dessutom satsningar inom detta område, bl a till kommunerna för att öka möjligheten för den enskilde att i högre utsträckning kunna välja sysselsättning. Våra myndighetsgrannar Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen är viktiga i detta arbete, så ett gemensamt ansvar och samverkan får bli ledorden även för arbete och sysselsättning.

Susanne Rolfner Suvanto

Nytt bidrag till sysselsättning

Regeringen beslutade i slutet av oktober om ett nytt bidrag till organisationer som skapar sysselsättning för personer med en psykisk funktionsnedsättning. Socialstyrelsen kommer att fördela det sammanlagda bidraget på 9,5 miljoner kronor innan årsskiftet.

Mårten Jansson

– Det handlar om ett allmänt verksamhetsbidrag till "juridiska personer", det vill säga olika organisationer eller företag som utför den här sortens verksamhet, säger Mårten Jansson, utredare på Socialstyrelsens NU!-enhet och projektledare för fördelningen av bidraget.

Regeringens avsikt är att stödja "fria aktörer", med andra ord företag, stiftelser och andra organisationer som på olika sätt skapar meningsfull sysselsättning till personer med en psykisk funktionsnedsättning, menar han. Det gäller allt från sociala kooperativ till större bolag.

– Två krav från regeringen är att verksamheten ska ha varit igång i minst två år och att den finns nära brukarna. Det betyder att centrala organisationer inte kan söka bidrag för att sedan starta en ny lokal verksamhet.

Bidragen kommer att fördelas efter ansökan till Socialstyrelsen (läs mer om villkoren på sidan 4). Regeringens ambition är att detta bidrag ska fördelas även år 2010 och 2011.

I år satsar regeringen också 79,5 miljoner kronor i ett mer styrt bidrag till kommuner som låtit andra aktörer utföra sysselsättningsverksamhet för personer med psykisk funktionsnedsättning. Regeringens avsikt är att stimulera utvecklingen av fler fria aktörer vid sidan av offentliga satsningar, menar Mårten Jansson.

– Kommunerna får bidrag för sina kostnader när de anlitar andra aktörer som utför verksamheten. Det kan vara en brukarstyrd verksamhet, ett personalkooperativ eller till och med en ICA-butik. Ett villkor är att personer som får del av verksamheten har ett biståndsbeslut som visar att de har rätt till detta.

Just kravet på biståndsbeslut har lett till diskussioner, eftersom vissa kommuner och vissa verksamheter vill erbjuda sysselsättning i mer öppen form.

– Diskussionen kan ses från flera håll, säger Mårten Jansson. En del menar att alla personer som behöver sysselsättning inte vill ha ett biståndsbeslut, andra att det leder till inläsningseffekter. Man kan också se det så att beslutet stärker individens rätt. För regeringen är det en medveten tanke att styra kommunerna till att fatta fler biståndsbeslut eftersom man menar att det ger individen en tydligare rättighet.

Detta bidrag ges i efterhand för verksamhet under årets första tio månader, alltså till och med oktober. Det kan sökas fram till och med den 15 november. Även detta mer styrda bidrag kommer att fördelas under år 2010 och 2011. Läs mer om bidraget till organisationer som bedriver sysselsättningsverksamhet.

Läs mer om bidraget till kommuner som upphandlar sysselsättning.

Fountain House ser till det friska hos människor

En enorm banderoll i starka färger hälsar alla välkomna till Fountain House i Stockholm och Björn Asplund, som är klubbhuschef, berättar att hit kommer mellan 50 och 60 personer varje dag, människor med olika psykiatriska diagnoser och symtom. – Vi utgår från att alla människor har en produktiv förmåga och att alla vill bidra, säger han och berättar att den praktiska verksamheten i detta stora hus fungerar genom att medlemmarna sköter allt från matlagning, administration och ekonomi till information och studiebesök.

– Dessutom har vi ytterligare folk härifrån som jobbar i produktivt arbete utanför huset, det rör sig om 8–10 anställningar hos sex arbetsgivare. Förutom detta har 8–10 medlemmar gått ut i egen försörjning och 8–10 finns i framtidssyftande studier.

Fountain House är en medlemsstyrd verksamhet som finns över hela världen i över 400 fontänhus och kärnan i verksamheten är att se till det friska hos människor och fokusera på deras förmåga och färdigheter, i stället för på sjukdom och problem. Rörelsen startade i New York 1948 och detta, det första fontänhuset i Sverige öppnade 1980. Verksamheten bedrivs i form av en stiftelse med 11 anställda och man lever i huvudsak på kommunala bidrag, men får även en del förenings-

bidrag. Riksorganisationen Fountain House ingår i NSPH.

– Vår målgrupp har varit borta från arbetsliv och sociala sammanhang under lång tid, förklarar Ulph Holmgren som är biträdande klubbhuschef. Det vi sysslar med här är förberedande insatser för rehabilite-

ring, det handlar om att få rutiner, att passa tider, vara hel och ren, lära sig sociala koder och visa hänsyn. Men det är också viktigt att våra medlemmar känner att det är de som styr, att det är individens takt som bestämmer, det handlar helt enkelt om att ge rätt förutsättningar och möjligheter.

En förändring inom socialförsäkringen har också gjort det möjligt för den som har ett tillsvidarebeslut om sjukersättning att tjäna 42.000 kronor per år utan att riskera att förlora den.

– Det öppnar nya möjligheter för en del, för det ska inte vara hotfullt för den enskilde individen att visa arbetsförmåga, säger Ulph Holmgren.

– För oss handlar detta om mänskliga rättigheter, fortsätter Björn Asplund, att även de som har psykiska funktionshinder ska ha rätt till arbete, det handlar om demokrati.

Björn Asplund och Ulph Holmgren har många synpunkter på de olika formerna av stöd till verksamheter som

Ulph Holmgren och Björn Asplund

satsar på sysselsättning för personer med psykiska funktionshinder och ett förslag från deras sida är att skapa en fond för den idéburna sektorn. En fond där olika verksamheter kan söka bidrag, och då inte bara verksamheter som har varit igång en tid utan det behövs även stimulans till nya typer av verksamhet.

– Vi har aldrig någonsin haft så många löften om bidrag som nu, och aldrig varit så nära nedläggning, konstaterar Björn Asplund. Fountain House blöder.

– Men här finns ändå en oerhörd vitalitet och vi har ju mer än 60 år av erfarenhetsmässigt baserad kunskap med oss, fortsätter han.

– Dessutom är det ju så att våra medlemmar inte konsumerar lika mycket sjukvård efter en tid i ett klubbhus, tillägger Ulph Holmgren. De är i meningsfull sysselsättning och de mår bättre, den kopplingen borde man kunna se tydligare.

Attitydprojektet är i gång

Handisam ska, på regeringens uppdrag, tillsammans med NSPH driva ett arbete för att öka kunskapen om och förändra attityder till personer med psykiska funktionshinder. Arbetet ska genomföras i hela landet från oktober 2009 till december 2011.

Projektet har den 1 oktober tagit fram ett rikstäckande program för att öka kunskapen och förändra attityder till personer med psykisk sjukdom och psykisk funktionsnedsättning.

[Läs mer](#)

Öppna jämförelser om folkhälsa

Sveriges Kommuner och Landsting redovisar tillsammans med Socialstyrelsen och Statens folkhälsoinstitut jämförande uppgifter när det gäller befolkningens ohälsa i olika kommuner och landsting (Öppna jämförelser av folkhälsan, 2009).

Sammanlagt tittar man på 21 olika mått och gör också jämförelser mellan könen och när det gäller hur lång utbildning man har. Genomgående har personer med lång utbildning en bättre situation när det gäller folkhälsofaktorer. Men det gäller inte alla områden, som till exempel psykiskt välbefinnande och riskabla alkoholvanor.

Rapporten visar ganska stora skillnader mellan kommunerna och även mellan könen. Fler kvinnor än män deltar i sociala aktiviteter. Fler kvinnor än män är rädda för att gå ut ensamma på grund av risk för överfall.

Exempel på folkhälsoindikatorer som bedöms i den nya rapporten är levnadsvillkor, socialt deltagande, socialt stöd – tillit till andra, levnadsvanor, fysisk aktivitet, riskabla alkoholvanor, självskattat allmänt hälsotillstånd, psykiskt välbefinnande, tonårsaborter och fetma.

[Läs mer](#)

Effektiva metoder för sysselsättning

Supported Employment (SE) är en modell för arbetslivsinriktad rehabilitering som används ganska brett idag, till exempel inom arbetsförmedlingen. Individual Placement and Support (IPS) är en manualbaserad variant av SE som har arbetats fram för personer med psykiska funktionshinder.

Tanken med IPS är att människor så snabbt som möjligt ska få tillgång till en arbetsplats ute på den öppna arbetsmarknaden, där de ska få ett flexibelt stöd utifrån sina behov, allt för att få den vardagliga arbetssituationen att fungera.

Traditionellt har den svenska arbetsrehabiliteringen ofta fungerat så att personer i en skyddad miljö har fått träna på sina färdigheter enligt en trappstegsmodell.

– IPS vänder brutalt upp och ner på detta synsätt och utgår från att den enskilde vill och är motiverad för arbete och därför snabbt behöver komma ut på en arbetsplats och att det stöd som ges ska ske utifrån den enskildes behov. Det förklarar docent Urban Markström, som arbetar i ett forskningsprojekt som följer upp IPS-metoden som används av två team i Umeå och Skellefteå.

Han säger att IPS är en väldigt välbeforskad metod som har visat sig vara effektiv när det gäller att få ut personer med svår psykisk ohälsa i anställningar. Dessutom kan stödet ibland ha en positiv inverkan på sådant som att

Urban Markström är docent i socialt arbete vid Umeå universitet

personerna får en bättre psykosocial funktion, bättre självkänsla och bättre psykisk hälsa.

I Umeå bedrivs projektet inom socialtjänstens ram och det är CEPI och Socialpsykiatriskt Kunskapscentrum i Västerbotten som följer upp och utvärderar verksamheten.

– Det rör sig om en väldigt individanpassad metod, vilket ställer höga krav på professionalitet och fingertoppskänsla hos dem som arbetar med den. Det handlar om en intensiv insats, där man i Skellefteå och Umeå arbetar med cirka tio klienter per handledare. Och personerna får stöd så länge det behövs, vilket kan innebära att det i några fall kan bli en långvarig men lågintensiv kontakt.

En annan viktig utgångspunkt i IPS är att stödet ska vara en integrerad del av de insatser som individen får. Ofta innebär det att handledaren ingår i själva vårdteamet, annars krävs samarbete mellan olika insatsområden.

Verksamheterna i Västerbotten följs alltså upp med syftet att dels se hur klienternas situation utvecklas men även hur de upplever att delta i projektet.

– Vi följer individen från starten och sedan efter ett år och efter två år, säger Urban Markström och utfallet visar att mellan 25-30 procent kommer ut i anställning eller utbildning.

Deltagarna i projekten är ofta unga och de har en begränsad erfarenhet av arbete. I den psykiatriska problematiken dominerar ångest- och depressionstillstånd, men även psykos- och bipolära och neuropsykiatriska tillstånd är relativt vanliga.

– IPS-metoden är egentligen utformad för personer med psykostillstånd, förklarar Urban Markström, men vi har alltså en bredare målgrupp.

Uppföljningen efter ett år visar alltså att cirka en fjärdedel av deltagarna är i arbete eller studier och till det kommer att deltagarna gjorde en positiv värdering av metoden.

– Det här verkar vara ett arbetssätt som klienterna är nöjda med, konstaterar Urban Markström. De har fått ett stöd som de värdesätter, ett stöd som är unikt för varje individ, det rör sig alltså om brukarvänliga insatser.

Sammanställning av Miltonprojekt

Socialstyrelsen har gjort en sammanställning av de utvecklingsprojekt som fick stöd av Nationella psykiatrisamordnaren, de så kallade Miltonprojekten.

Det var under åren 2005–2006 som kommuner och landsting kunde söka ekonomiska bidrag för satsningar på vård, sysselsättning och boende samt verksamhetsutveckling. I de riktlinjer som fanns för utvecklingsmedlen betonades att projekten skulle ha ett patient/brukarperspektiv och vara nyskapande.

Syftet med den nu aktuella sammanställningen har dels varit att undersöka vilka resultat som satsningen har genererat när det gäller verkningfulla metoder, dels att undersöka vilka av dessa metoder som kan utvärderas i framtiden.

Totalt har 88 projekt ingått i sammanställningen och av dessa har 32 projekt omfattat utveckling och prövning av specifika metoder. Resultatet visar att man i endast 12 av de 32 metodprojekten har genomfört en systematisk uppföljning av vilka resultat

som har uppnåtts för brukarna. Av dessa skulle 10 metoder kunna vara aktuella för kommande effektstudier.

Den slutsats som dras är att man inför nya satsningar bör ge bättre förutsättningar för att följa upp och förmedla resultat, för att på så sätt kunna se vilka effekter insatserna får.

[Läs mer](#)

Konferens om psykisk ohälsa i skola och förskola

Den 24 november ordnar Utvecklingscentrum för barns psykiska hälsa (UPP-centrum) på Socialstyrelsen en konferens om barn och ungdomar med psykisk ohälsa. Den hålls i Malmö och vänder sig till olika personalgrupper inom förskola och skola.

I programmet görs en bred presentation av den kunskap som finns om hur man kan arbeta förebyggande när det gäller barns och ungdomars psykiska hälsa. Det handlar bland annat om hur man i ett tidigt skede kan upptäcka problem och ge tidigt stöd. Det handlar också om vilka metoder som är bevisat effektiva både för att bedöma barns problem och sedan ge behandling.

UPP-centrum började jobba 2007 för att på regeringen uppdrag ta fram och sprida kunskap om bra metoder för att upptäcka och lindra psykisk ohälsa hos barn och ungdomar. Konferensen är ett sätt att redovisa det arbetet.

I början av december kommer man också att publicera fem kunskapssammanställningar som gäller olika infallsvinklar på området. Den första heter "Ledsna barn" och handlar om nedstämdhet och depression, den andra "Barn som tänker annorlunda" med fokus på autism, Aspergers syndrom och andra autismspektrumtillstånd.

Resterande sammanställningar har titlarna "Barn som utmanar", där temat är ADHD och utagerande beteende, bland annat genom att störa och

Skolhälsovården är viktig för att upptäcka psykisk ohälsa hos barn. Kersti Björkqvist, skolsköterska i Göteborg. Foto: Conchi Gonzales.

förstöra för sig själva och andra, "Barn som utsätts för fysiska övergrepp" samt "Blyga och ängsliga barn", som handlar om ångest och oro.

De är skrivna i en populärvetenskaplig ton för att nå ut till målgruppen, som framför allt är lärare på förskolor, grundskolor och gymnasieskolor. Författarna beskriver också vilka yrkesgrupper och verksamheter man kan samarbeta med för att förebygga svårare psykisk ohälsa hos barn och unga. Det gäller till exempel personal som har medicinsk, psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk kom-

petens, t ex inom skolhälsovården och elevhälsan.

En del av kunskapssammanställningarna kommer att presenteras mer ingående under konferensen den 24 november i Malmö, andra under liknande konferenser i Stockholm (den 10 december) och Göteborg (den 20 januari). Vid samtliga tillfällen ges en överblick över det samlade kunskapsläget inom alla fem områden.

I Malmö berättar bland annat barnläkare Björn Kadesjö om barn med ADHD. Han är också författare till kunskapssammanställningen på detta område.

Konferenserna är avgiftsfria och pågår under en heldag. Sista anmälningssdag till konferensen i Malmö är den 16 november. Anmälan, som är bindande, kan göras via Socialstyrelsens webbplats www.socialstyrelsen.se. Om du har praktiska frågor som gäller anmälan/registrering, går det bra att kontakta kontakta Congrex, e-post barnspsykiskahalsa@congreg.se.

För ytterligare information om konferenserna, kontakta Björn Karlström, UPP-centrum, e-post bjorn.karlstrom@socialstyrelsen.se.

Studie om psykiatrisk öppenvård

Socialstyrelsen kommer att genomföra en studie av innehållet i den psykiatriska öppenvården i mitten av november. Behandlingspersonal får under två dagar fylla i en anonym elektronisk enkät för tre patientbesök.

På det sättet hoppas vi få en aktuell bild av behandlingsinsatser mm. Metoden har tillämpats tidigare och gett en god överblick utan tidskrävande personalinsatser, säger Claes-Göran Stefansson på NU!-enheten.

Kontakt: Birgitta Lindelius, birgitta.lindelius@socialstyrelsen.se och Claes-Göran Stefansson, claes-goran.stefansson@socialstyrelsen.se.

Ansökan om bidrag för sysselsättning

Det nya bidraget till aktörer som utför sysselsättning för personer med en psykisk funktionsnedsättning kommer att fördelas av Socialstyrelsen. Uppdraget har helt nyligen lämnats över från regeringen och ambitionen är att fördelningen av bidraget ska kunna ske innan nyår.

Om du är intresserad av att söka bidraget så hör av dig till Märten Jansson (marten.jansson@socialstyrelsen.se) så skickar han över ansökningsblanketten, så snart den är klar.

[Läs mer om bidraget till sysselsättningsverksamhet](#)

Nytt om NU! är ett informationsbrev från NU!-enheten (Enheten för nationell utvecklingsstöd till verksamheter för människor med psykiska sjukdomar och funktionshinder) inom Socialstyrelsen.

Du kan prenumerera på Nytt om NU! på www.socialstyrelsen.se/publicerat/prenumerationer

Redaktörer: *Margareta Andersson* och *Sara Bergqvist Månsson*, Kapitel 2 Text & Form
Ansvarig utgivare: *Anders Printz*
Artikelnr: 2009-11-8
Sättning: *Edita Västra Aros oktober 2009*
Informationsansvarig på NU!-enheten: *Märten Jansson*
E-post: marten.jansson@socialstyrelsen.se
Telefon: 075-247 35 33

Chef för NU!-enheten: *Susanne Rolfner Suvanto*
E-post: susanne.rolfnersuvanto@socialstyrelsen.se
Telefon: 075-247 36 87
Webbplats: www.socialstyrelsen.se/psykiskhalsa
Telefon: 075-247 30 00 (växel)